

אלול תשע"ד – ספטמבר 2014

כי תבנה בית חדש

אסתר פישר – מנחת "ניגון נשים" בבנימינה

לאחר ימים של מתח ודאגה מתחדשים עלינו ימים של שיגרה: שנת לימודים חדשה נפתחה בימים אלו בבתי ספר, מקומות עבודה מחדשים פעילות, ושנה עברית חדשה עומדת בפתח. יחד עם ההתרגשות החיובית והאופטימיות שהזדמנויות חדשות אלו נוסכות עלינו, יש מי שמזכיר לנו גם את הסכנות והחששות. על דרשה אחת כזאת ועל משמעויותיה אבקש לעמוד בדברי אלה.

בפרשת 'כי תצא', אותה קראנו לפני מספר שבתות, ישנן מצוות הנוגעות בכל רובדי החיים: הלאומיים, הקהילתיים, המשפחתיים וגם – האישיים. אחת מהמצוות ה'אישיות' היא מצוות בניית מעקה:

"כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך ולא תשים דמים בביתך כי יפל הנפל ממנו" (דברים כב ח)

פסוק זה מצווה על נקיטת אמצעי זהירות ולקיחת אחריות על מפגעים בטיחותיים בספירה הביתית והפרטית. אך בעל ה'פני מנחם' (הרב פנחס מנחם אלטר, נכדו של בעל ה'שפת אמת') בוחר לפרש מצווה זו דווקא בפירוש אליגורי, וכך הוא כותב:

'כי תבנה בית חדש' – אדני אבי ז"ל אמר שאין הכוונה רק לבית חדש אלא הוא שייך בתמידות בכל התחדשות ובכל שנה. גם שנה חדשה היא בית חדש. יעשית מעקב לגגך - גגך בגימטריה שם הויה. כי יפול הנפל ממנו - בכל שנה ישנם אורות חדשים אבל יש גם שטן חדש. ולא תשים דמים בביתך - נצרך זהירות יתרה. יש דברים המתכבסים בקל אבל יש דברים שניקונים בקושי. וזהו הרמז 'לא תשים דמים' על זה שאמרו שבעה סממנים מעבירים על הדם עד שמבטלים אותו. (פני מנחם, קיט ע"ב)

בעל ה'פני מנחם' מצטט חידוש בשם אביו (בעל ה'אמרי אמת'), לפיו אפשר לראות במצוות מעקה גם אלגוריה לכל דבר חדש בחייו של האדם. דברים חדשים, עם כל הריגוש שבהם, מהווים גם מקום סכנה, טוען הכותב. יחד עם האורות החדשים (ההזדמנויות, האתגרים, הצמיחה וההתנסויות) בא גם 'שטן חדש' (ערעור הבטחון, טשטוש הזהות, אובדן הדרך המוכרת והידועה מראש). הפתרון, אם כן, הוא לשים מעקה על 'גגך' כלומר לשמור על גבולות ברורים המאפשרים את תיחום הגג, דהיינו שמירת נוכחות הקדושה והאלוקות בחייך (גגך = שם הויה). באופן כללי, מלמד אותנו בעל ה'פני מנחם', שבדברים חדשים נצרכת 'זהירות יתירה'. הבית מסמל כאן את האדם הפרטי. הצורך בהצבת גבולות אל מול החוץ מיוצגת על ידי החיוב לבנות מעקה. במפגש של האדם הפרטי עם העולם שמחוצה לו יש סכנת נפילה וצריך להתגונן.

קריאה אלגורית זו של מצוות מעקה מצטרפת לשורה ארוכה של כותבים יהודיים שהתייחסו ל'בית' כסמל ומטאפורה לנפש האדם ולהתמודדות המורכבת של ה'פנים' עם ה'חוץ'. שאלת הצבת הגבולות והחיץ בין הבית הפנימי למה שמחוצה לו היא שאלה שהעסיקה הוגים, פרשנים ומשוררים מתקופות ומרקעים שונים. מקוצר היריעה אזכיר כאן שניים מהם, עליהם היה ראוי כמובן להוסיף ולהרחיב בהגותם בכלל ובתפיסת ה'בית'-חוץ שלהם.

ההוגה החלוצי א.ד. גורדון כותב:

והיה כאשר תבנה לך בית, ושמת לבך לא להרבות בו חדרים וחדרי חדרים, כי אם לזאת תשים כל לבך – כי לא יהיה בו דבר חוצץ בפני המרחב העולמי (הדגשה שלי א.פ.), בפני החיים העולמיים, כי בשבתך בביתך, בשכבך ובקומך – בכל עת ובכל שעה תהיה כולך בתוך המרחב ההוא, בתוך החיים ההם... (מתוך "האדם והטבע")

מעניין (ואולי לא מפתיע) לראות כיצד גורדון, בניגוד לבעל ה'פני מנחם', ממליץ על בית ש'לא יהיה בו דבר חוצץ בפני המרחב העולמי'. הבית צריך להיות, לדעת גורדון, ללא מחיצות, פתוח ל'מרחב' ול'חיים'!

המשורר העברי אברהם שלונסקי (אף הוא בן המחצית הראשונה של המאה ה-20) כתב שיר נפלא ושמו 'כתלי ביתי' (בתוך "שירים" כרך ה', עמ' 114). השורה הפותחת חוזרת שוב ושוב במהלך השיר:

פְתַלִי בֵיתִי אֵינֶם פְּחִיץ לִי בִינֵי לְבִין עוֹלָם.

בדומה להוגים האחרים שראינו, גם שלונסקי רואה בכתלי הבית (ומעקותיו) אמצעי לחציצה בין האדם לסביבה. גישתו מורכבת: הוא מכיר בצורך של כתלי הבית כהגנה וכשמירה על המרחב האישי הפרטי, אך בו זמנית מכריז שהם אינם מהווים 'חיץ בינו לבין העולם'. איך? על זה בשיר המלא...

שאלת ה'שמירה על הבית', במובן האישי וכמובן גם הלאומי, הוא נושא שהיה ועודנו בוער ורלוונטי. אך לסיום דברי אבקש לחזור לדברי ה'פני מנחם' ולהדגיש ששיקור דבריו הוסבו על 'בית חדש' כאלגוריה ל'כל התחדשות'. בימים של חשבון נפש ערב השנה החדשה ראוי שנשאל את עצמנו, ברמה הפרטית וברמה הציבורית-קהילתית: האם שמנו לנו מעקים וגבולות? ובו בזמן, האם אנו פתוחים לסביבה ולסובבים?

אבקש, אם כן, לאחל לעצמנו שעם תחילתה של שנה זו הבעל"ט יהיו לנו מצד אחד מספיק הגנות שימנעו מאתנו נפילה ועם זאת גם ערנות שמחיצות ומעקים אלו לא יהוו 'חיץ בינינו לבין העולם'...

שנה טובה!!